

Program nauczania dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym. II etap edukacyjny

WSTĘP

Publikacja stanowi zintegrowany, kompleksowy program nauczania dla **II etapu edukacyjnego (klasy IV–VIII)**. Obejmuje treści kształcenia zgodne z nową podstawą programową zawartą w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2026 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym.

Opracowanie to służy jako merytoryczne i praktyczne wsparcie dla:

- nauczycieli i specjalistów zatrudnionych w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych,
- nauczycieli szkół ogólnodostępnych prowadzących edukację włączającą,
- rodziców i opiekunów, będących kluczowymi partnerami w procesie terapeutyczno-edukacyjnym na każdym etapie rozwoju dziecka.

||| Kluczowe aspekty nowej podstawy programowej:

- **Termin wdrożenia:** nowe regulacje prawne obowiązują od 1 września 2026 roku.
- **Główny cel:** płynne przeprowadzenie ucznia od budowania fundamentów rozwojowych (I etap) do przygotowania do maksymalnie samodzielnego życia (II etap), ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności społecznych, osobistych i komunikacyjnych.
- **Indywidualizacja:** proces edukacyjno-terapeutyczny opiera się na wielozmysłowym poznawaniu świata i jest elastycznie dostosowywany do indywidualnych, zmieniających się wraz z wiekiem potrzeb psychofizycznych ucznia.
- **Komunikacja:** priorytetowe traktowanie nauki porozumiewania się od wczesnych lat szkolnych, z systematycznym wdrażaniem i rozwijaniem metod wspomagających i alternatywnych (AAC).
- **Ocenianie:** obligatoryjne stosowanie oceny opisowej na obu etapach, stanowiącej rzetelną diagnozę bieżących osiągnięć, postępów i trudności.

Program ma charakter wysoce elastyczny. Nauczyciel posiada autonomię w zawężaniu, poszerzaniu i modyfikowaniu proponowanych treści, zawsze kierując się dobrem, godnością oraz aktualnymi możliwościami percepcyjnymi ucznia.

I. GŁÓWNE CELE EDUKACYJNE I KIERUNKI KSZTAŁCENIA

W klasach IV–VIII (II etap edukacyjny) działalność dydaktyczno-wychowawcza koncentruje się na generalizowaniu wiedzy nabytej na I etapie, wspieraniu sprawczości uczniów oraz ich stopniowym przygotowaniu do pełnienia ról społecznych. Program opiera się na uniwersalnych wartościach: wolności, odpowiedzialności, szacunku oraz solidarności.

Celem edukacji jest wszechstronne wspieranie rozwoju ucznia w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej, aby mógł w pełni wykorzystać swój potencjał jako jednostka i członek demokratycznej wspólnoty.

||| Główne kierunki i cele kształcenia:

- **Rozwój kompetencji fundamentalnych:** językowych, matematycznych, cyfrowych i ruchowych, niezbędnych do funkcjonowania w codziennych sytuacjach życiowych.
- **Komunikacja:** rozwijanie zdolności skutecznego i intencjonalnego porozumiewania się, w tym z użyciem metod AAC, piktogramów, gestów Makaton lub Polskiego Języka Migowego (PJM).
- **Zaradność życiowa (umiejętności życiowe):** nauka i utrwalanie codziennych czynności, dbałość o zdrowie, higienę osobistą, estetyczne spożywanie posiłków i bezpieczeństwo.
- **Kompetencje społeczne (integracja):** współpraca w grupie oparta na wzajemnym szacunku, dbanie o dobro wspólne oraz budowanie relacji z rówieśnikami i dorosłymi.
- **Sprawczość i odpowiedzialność:** zachęcanie do podejmowania samodzielnych decyzji, wyrażania własnych opinii, potrzeb i granic oraz brania odpowiedzialności za własne działania.
- **Ciekawość i wiedza:** budowanie wiedzy pozwalającej rozumieć otaczający świat, rozwijanie aspiracji, ciekawości i motywacji do dalszej nauki.

Zgodnie z ramowym planem nauczania, na tym etapie wyodrębnia się następujące formy aktywności:

1. **Zajęcia edukacyjne:** porozumiewanie się, edukację środowiskową, edukację społeczną, edukację osobistą i zdrowotną, edukację artystyczną, wychowanie fizyczne oraz etykę.
2. **Zajęcia rewalidacyjne.**
3. **Zajęcia z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.**

II. KLUCZOWE OBSZARY KSZTAŁCENIA I OCZEKIWANE OSIĄGNIĘCIA

Prezentowane zajęcia edukacyjne realizują założenia nowej podstawy programowej z dnia 14 lutego 2026 r. (obowiązującej od 1 września 2026 r.). Pokazują one przejście od budowania fundamentów na I etapie (klasy I–III) do dążenia ku samodzielności na II etapie (klasy IV–VIII).

1. Porozumiewanie się

- **I etap (klasy I–III):** reagowanie na bodźce i obecność drugiej osoby, nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktu wzrokowego, wprowadzanie bazowych piktogramów, komunikowanie podstawowych potrzeb biologicznych i emocji (płacz, uśmiech, gest, wokalizacja).
- **II etap (klasy IV–VIII):** inicjowanie, podtrzymywanie i celowe kończenie kontaktu; czytelne zgłaszanie bieżących potrzeb, pragnień oraz stanów emocjonalnych; biegle wykorzystywanie osobistego systemu komunikacji (zaawansowane tablice AAC, aplikacje typu MÓWik, tablice wyborów) jako równoprawnego narzędzia dialogu; rozumienie i adekwatne reagowanie na polecenia proste i złożone.

2. Edukacja środowiskowa

- **I etap (klasy I–III):** orientacja w schemacie własnego ciała oraz w przestrzeni najbliższej (sala lekcyjna, szkoła, dom); rozróżnianie pór dnia, reagowanie na zjawiska atmosferyczne, poznawanie najbliższego otoczenia polisensorycznie.
- **II etap (klasy IV–VIII):** orientacja w przestrzeni najbliższej i dalszej (bezpieczne poruszanie się, trasa do domu); orientacja w czasie (pory dnia, tygodnia, roku, praktyczna obsługa kalendarza i zegara); znajomość zjawisk przyrodniczych i dbałość o ekologię; zasady bezpieczeństwa, znajomość numerów alarmowych i rozpoznawanie sytuacji zagrożenia; trening ekonomiczny: posługiwanie się pieniędzmi w podstawowych sytuacjach życiowych (np. robienie prostych zakupów).

3. Edukacja społeczna

- **I etap (klasy I–III):** nauka współobecności w grupie rówieśniczej (naśladownictwo), rozpoznawanie bazowych emocji (radość, smutek, złość).
- **II etap (klasy IV–VIII):** rozpoznawanie, nazywanie i regulowanie emocji (radzenie sobie z napięciem); przestrzeganie norm społecznych, stosowanie zwrotów grzecznościowych i odraczanie gratyfikacji (czekać na swoją kolej); autoadvokatura: asertywne, bezpieczne odmawianie (ochrona własnych granic) oraz umiejętność samodzielnego proszenia o pomoc.

4. Edukacja osobista i zdrowotna

- **I etap (klasy I–III):** trening czystości, wdrażanie do samodzielnego spożywania posiłków, mycia rąk i zębów.
- **II etap (klasy IV–VIII):** pełna (lub maksymalna możliwa) niezależność w zakresie samoobsługi; dobieranie odzieży do sytuacji i panującej pogody.

5. Edukacja artystyczna

- **I etap (klasy I–III):** udział w prostych zabawach rytmicznych i plastycznych opartych na swobodnej ekspresji.
- **II etap (klasy IV–VIII):** udział w ukierunkowanych działaniach plastycznych, technicznych i muzycznych budujących poczucie sprawstwa; trening zachowań w przestrzeni publicznej poprzez udział w wyjściach, wycieczkach i uroczystościach kulturalnych.

6. Wychowanie fizyczne

- **I etap (klasy I–III):** integracja sensoryczna, stymulacja bazowych zmysłów, rozwijanie motoryki dużej (prawidłowy chód, bieganie) i manipulacji przedmiotami.
- **II etap (klasy IV–VIII):** celowe rozwijanie motoryki dużej, małej i koordynacji wzrokowo-ruchowej w oparciu o ćwiczenia ogólnorozwojowe.

III. METODY PRACY I ORGANIZACJA NAUCZANIA

Proces kształcenia opiera się na nauczaniu zintegrowanym i wielokierunkowej stymulacji polisensorycznej. Złożone zadania są każdorazowo rozbijane na małe, możliwe do wykonania kroki, z zapewnieniem odpowiednich przerw relaksacyjnych zapobiegających przebodźcowaniu.

||| Klasyfikacja rekomendowanych metod wsparcia:

- **Metody oparte na kontakcie z ciałem i ruchu:**

- *Metoda Ruchu Rozwijającego W. Sherborne*: budowanie świadomości schematu ciała, przestrzeni i relacji z partnerem.
- *Programy Aktywności Ch. Knilla*: uwrażliwienie na bodźce dotykowe i dźwiękowe, rozwijanie koncentracji.
- *Kinezylogia Edukacyjna P. Dennisona*: integracja zmysłowo-ruchowa i współpraca obu półkul mózgowych.

- **Metody komunikacyjne:**

- *Systemy AAC i PECS*: rozwijanie kompetencji językowych za pomocą wymiany obrazków i symboli.
- *Metody słowne*: stosowanie jasnych, krótkich i ukierunkowanych instrukcji oraz modelowanie poprawnej mowy.

- **Metody poznawcze i praktycznego działania:**

- *Stymulacja polisensoryczna (Poranny Krąg, Sala Doświadczania Świata)*: kompleksowe poznawanie świata wszystkimi zmysłami (np. w Sali Doświadczania Świata).
- *Metoda Dobrego Startu*: wspieranie funkcji wzrokowych, słuchowych i motorycznych.
- *Metoda Ośrodków Pracy (Zainteresowań)*: koncentracja nauki wokół tematów praktycznych, bliskich środowisku ucznia.
- *Trening Umiejętności Społecznych (TUS)*: modelowanie i odgrywanie ról.

Zasady kluczowe: pełna indywidualizacja, wielozmysłowość oraz systematyczne i natychmiastowe stosowanie wzmocnień pozytywnych.

IV. SYSTEM OCENIANIA, KONTROLI I EWALUACJI (WOPFU)

Ocenianie w kształceniu specjalnym ma charakter wspierający, motywujący i wyłącznie opisowy. Nauczyciele koncentrują się na docenianiu samego wysiłku, zaangażowania i podjętej próby działania, unikając rygorystycznego oceniania merytorycznego efektu końcowego.

Podstawowym narzędziem diagnozy i monitorowania postępów na całej przestrzeni szkoły podstawowej jest **Wielospecjalistyczna Ocena Poziomu Funkcjonowania Ucznia (WOPFU)**:

- **WOPFU wstępna (diagnoza bazowa):**

- Wykonywana na początku etapu edukacyjnego (klasa I oraz klasa IV) lub po przyjęciu ucznia do placówki.
- Służy jako punkt wyjścia do stworzenia IPET.
- Precyzyjnie określa mocne strony, ukryte zasoby, specyficzne zainteresowania oraz bariery środowiskowe i zdrowotne.

- **WOPFU okresowa (ewaluacyjna):**

- Wykonywana cyklicznie przez zespół nauczycieli i specjalistów, co najmniej dwa razy w roku szkolnym.
- Weryfikuje poziom osiągniętych celów operacyjnych, skuteczność zastosowanych metod oraz zasadność form wsparcia.
- Stanowi bezpośrednią podstawę do modyfikacji IPET (np. zmiany metod, celów, dostosowań).

Metody kontroli i wzmocnienia pozytywne: bieżąca ewaluacja opiera się na szybkim reagowaniu na sukcesy ucznia za pomocą adekwatnych systemów motywacyjnych:

- **Pochwały społeczne:** uśmiech, dobre słowo, brawa (stosowane natychmiast po wykonaniu zadania).
- **Systemy żetonowe/znakowe:** nagrody wizualne i symboliczne (np. zbieranie znaczków, naklejek).
- **Przywileje:** możliwość wyboru ulubionej aktywności, relaksu lub gry jako nagrody za podjęty trud umysłowy.

V. WNIOSKI KOŃCOWE I WYKORZYSTANIE WYNIKÓW OCENY

Wyniki wielospecjalistycznej oceny są kluczowym drogowskazem dla całego zespołu edukacyjnego i służą do:

- **Dostosowania wymagań:** bieżącego modyfikowania wymagań edukacyjnych do indywidualnego i zmiennego tempa rozwoju ucznia.
- **Optymalizacji wsparcia:** trafnego wyboru najskuteczniejszych metod rewalidacyjnych, terapeutycznych oraz sprzętu ułatwiającego komunikację.
- **Wzmacniania sprawczości:** wyznaczania celów leżących w sferze najbliższego rozwoju – ambitnych, lecz możliwych do osiągnięcia, co buduje poczucie własnej wartości.
- **Współpracy z domem:** ujednolicenia oddziaływań poprzez uwzględnianie sugestii rodziców i przenoszenie wypracowanych algorytmów edukacyjnych oraz terapeutycznych bezpośrednio na grunt domowy.

Program nauczania dla II etapu nauczania uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym

POROZUMIEWANIE SIĘ			
Wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności zawarte w podstawie programowej	Dział	Podrozdział	Oczekiwane osiągnięcia ucznia
Uczeń: 1. reaguje na obecność drugiej osoby, na dotyk, mimikę, dźwięk; używa do komunikacji dźwięków, mowy ciała, mimiki, gestów;	Komunikacja pozawerbalna	Mowa ciała	Wykorzystuje alternatywne metody komunikacji (AAC), gesty, mimikę i mowę ciała do wyrażania potrzeb oraz emocji. Skupia uwagę na twarzy rozmówcy, nawiązując kontakt wzrokowy i reagując na obecność drugiej osoby. Rozpoznaje i naśladuje mimikę (np. przed lustrem), wyrażając stany takie jak szczęście, strach czy prośba. Odczytuje emocje innych osób na podstawie ich gestów, wyrazu oczu oraz ilustracji. Akceptuje bliskość fizyczną i pozytywnie odpowiada na kontakt społeczny oraz dotyk. Stosuje techniki dramy, aby lepiej rozumieć i przedstawiać różne zachowania i uczucia.
	Komunikacja niewerbalna	Środki wyrazu	Reaguje na kontakt, dźwięki oraz ruchy rozmówcy, wykazując zainteresowanie drugą osobą. Odpowiada na mimikę i obecność innych osób w adekwatny sposób. Komunikuje się za pomocą mowy ciała, gestów oraz wokalizacji. Wyraża emocje w czytelny sposób poprzez mimikę twarzy (np. uśmiech, grymas). Używa prostych znaków, takich jak wskazywanie palcem czy gesty „tak” i „nie”.
		Wrażenia dotykowe	Rozpoznaje i nazywa różne struktury papieru, np. gładki, szorstki, śliski. Rozróżnia właściwości przedmiotów, np. twarde – miękkie. Rozpoznaje znane przedmioty i figury za pomocą dotyku oraz odczuć kinestetycznych. Rozróżnia i nazywa temperaturę: gorący, ciepły, zimny, lodowaty. Interpretuje znaki i kształty rysowane przez nauczyciela na dłoni lub plecach (np. litery, figury). Odbiera i rozumie informacje płynące z wrażeń dotykowych w codziennym otoczeniu.
		Wrażenia zapachowe i smakowe	Rozpoznaje produkty po zapachu i smaku (np. cytrynę, miętę, lawendę). Adekwatnie reaguje na bodźce zapachowe i kojarzy zapachy z konkretnymi miejscami (np. kuchnią czy łazienką). Rozróżnia smaki podstawowe: słodki, kwaśny, słony i gorzki. Rozpoznaje smaki złożone i pośrednie, takie jak mdły czy słodko-kwaśny. Interpretuje informacje płynące z otoczenia za pomocą zmysłów węchu i smaku.
2. zwraca na siebie uwagę, kieruje uwagę drugiej osoby, sygnalizuje, że czegoś potrzebuje lub chce więcej, protestuje, odmawia;	Intencjonalna komunikacja i inicjowanie interakcji	Komunikacja społeczna i nawiązywanie relacji	Wykorzystuje kontakt wzrokowy, celowy gest, akceptowalny dotyk (np. delikatne dotknięcie ramienia), podejście, wokalizację lub osobisty komunikator do inicjowania i podtrzymywania interakcji z rówieśnikami oraz osobami dorosłymi. Jasno komunikuje potrzeby bytowe, chęć otrzymania konkretnego przedmiotu, kontynuowania ulubionej czynności („chcę więcej”) lub zaspokojenia potrzeb fizjologicznych za pomocą wskazywania, podawania piktogramu, gestu Makaton bądź prostego komunikatu słownego. Celowo kieruje uwagę partnera komunikacyjnego na interesujący obiekt, zjawisko lub czynność, z intencją podzielenia się wrażeniami albo poproszenia o wsparcie w uzyskaniu dostępu do przedmiotu. Czytelnie komunikuje dyskomfort oraz odmowę, stosując ustalone, bezpieczne sygnały lub gesty w celu ochrony własnej przestrzeni i granic.
		Odbiór i rozumienie komunikatów	Adekwatnie reaguje na własne imię, odwraca głowę w kierunku źródła głosu oraz skupia uwagę na osobie mówiącej, wykazując pełną gotowość do odbioru i przetwarzania informacji. Poprawnie interpretuje podstawowe komunikaty niewerbalne (np. wyciągnięta dłoń jako zachęta do przywitania, gest „stop” jako konieczność zatrzymania się) oraz proste polecenia słowne i obrazkowe stosowane w codziennej rutynie. Rozumie i respektuje komunikaty oznaczające odmowę („nie”, „nie wolno”, „koniec”) oraz aprobatę, elastycznie modyfikując swoje zachowanie w odpowiedzi na informację zwrotną od nauczyciela lub rówieśnika.

POROZUMIEWANIE SIĘ			
Wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności zawarte w podstawie programowej	Dział	Podrozdział	Oczekiwane osiągnięcia ucznia
2. zwraca na siebie uwagę, kieruje uwagę drugiej osoby, sygnalizuje, że czegoś potrzebuje lub chce więcej, protestuje, odmawia;	Komunikacja werbalna	Słuchanie ze zrozumieniem	Inicjuje kontakt z drugą osobą za pomocą ruchu, gestu, dźwięku lub wzroku. Sygnalizuje potrzeby (głód, pragnienie, dyskomfort), wykorzystując wskazywanie i wokalizację. Czytelnie okazuje emocje, takie jak radość, strach czy niezadowolenie. Wyraża sprzeciw w sposób zrozumiały (mimika, ruchy odmowne, dźwięki). Rozpoznaje emocje rozmówcy (np. radość, gniew) na podstawie brzmienia jego głosu.
		Posługiwanie się mową	Prowadzi rozmowy swobodne i kierowane, ucząc się zasad dialogu z rówieśnikami i dorosłymi. Wypowiada się spontanicznie na temat własnych przeżyć, obserwacji i planów. Buduje komunikaty wieloelementowe, udzielając jasnych odpowiedzi na pytania. Wyraża swoje potrzeby i uczucia w sposób zrozumiały dla otoczenia. Uczestniczy w wydarzeniach szkolnych, korzystając w razie potrzeby z komunikatorów (AAC). Wyraża własne zdanie i włącza się do dyskusji w grupie. Rozróżnia dyskusję od kłótni, starając się przekazywać informacje i instrukcje w sposób kulturalny. Uczeń kształtuje w sobie przekonanie „jeszcze nie umiem, ale się uczę”, uczy się w atmosferze prób i błędów, wsparcia i współpracy – nie rywalizacji.
		Pamięciowe opanowanie tekstu	Recytuje z pamięci tekst wiersza lub fragment prozy. Uczy się na pamięć kilku piosenek. Bierze udział w teatryku szkolnym lub klasowym. Recytując, interpretuje tekst głosem: modulacją, intonacją.
3. reaguje na komunikaty werbalne i niewerbalne kierowane do niego lub do grupy, w tym patrzy na mówiącego, odpowiada słowem lub gestem, wykonuje polecenia, stosuje wokalizację, pojedyncze słowa, frazy, zdania	Komunikacja werbalna	Komunikowanie się	Aktywnie reaguje na kierowane komunikaty z otoczenia (słowa, gesty, wyrazistą mimikę), w sposób widoczny zmieniając rodzaj i tempo wykonywanej aktywności, postawę ciała lub wyraz twarzy, co świadczy o gotowości do wejścia w interakcję. Celowo potwierdza odbiór skierowanego komunikatu, świadomie nawiązując i utrzymując kontakt wzrokowy z nadawcą oraz stosując czytelne gesty responsywne (np. potakiwanie głową na znak zgody, przeczenie, uśmiech, wyciągnięcie ręki). Prezentuje bierne i czynne zrozumienie mowy na miarę swoich możliwości. Skupia i dłuższą chwilę utrzymuje uwagę na osobie mówiącej, śledząc jej wypowiedź, a następnie odpowiada adekwatnie do sytuacji za pomocą słowa, wokalizacji, wyrazu twarzy, gestu, naśladownictwa lub wskazania piktogramu (AAC). Rozumie i prawidłowo realizuje proste oraz złożone polecenia słowne, w tym znane z codziennej rutyny, a także instrukcje wsparte piktogramami. Wykonuje je samodzielnie bądź przy wsparciu (podpowiedź gestowa, wskazanie, modelowanie, delikatne wsparcie manualne). Odpowiednio moduluje własne reakcje emocjonalne i zachowanie w zależności od kontekstu sytuacyjnego. Właściwie odczytuje i adekwatnie reaguje na natężenie i ton głosu rozmówcy (np. uspokajający, stanowczy, radosny) oraz jego ekspresję mimiczną. Słucha ze zrozumieniem czytanych tekstów, opowiadań oraz bieżących wypowiedzi innych osób. Zadaje pytania w celu uzyskania informacji lub pomocy (np. „Co robimy?”, „Gdzie idziemy?”) oraz udziela adekwatnych odpowiedzi na pytania zamknięte i otwarte dotyczące bieżących wydarzeń. Komunikuje się w zrozumiały sposób, używając słów, prostych zdań lub celowych wokalizacji. Wypowiada się na temat przedmiotów i obrazków, opisuje to, co widzi, a także formułuje krótkie wypowiedzi dotyczące własnych planów i uczy się wyrażać własne zdanie. Systematycznie stosuje formy i zwroty grzecznościowe w codziennych relacjach społecznych.

POROZUMIEWANIE SIĘ			
Wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności zawarte w podstawie programowej	Dział	Podrozdział	Oczekiwane osiągnięcia ucznia
4. rozmawia zgodnie z zasadami interakcji społecznej z drugą osobą lub w grupie, w tym zwraca się w kierunku rozmówcy, nawiązuje kontakt wzrokowy, inicjuje kontakt;	Rozmowa – komunikacja werbalna	Zasady komunikacji, interakcji społecznej	Zwraca się w kierunku rozmówcy. Wykorzystuje kontakt wzrokowy do inicjowania interakcji, podtrzymywania wspólnej aktywności edukacyjnej lub zabawowej oraz upewniania się o uwagę rozmówcy. Inicjuje kontakt z innymi za pomocą wyuczonego gestu, słowa, uśmiechu, delikatnego dotyku, sygnału dźwiękowego lub podania znaku graficznego. Zachowuje odpowiedni dystans fizyczny wobec rozmówcy. Rozpoczyna i kończy rozmowę w dostępny dla siebie sposób. Świadomie kieruje uwagę innych na przedmioty i zdarzenia w otoczeniu (wspólne pole uwagi) poprzez wskazywanie palcem, podążanie wzrokiem za wskazywanym obiektem oraz naprzemienne spoglądanie na obiekt i partnera komunikacyjnego. Jasno, czytelnie i bez pozostawiania wątpliwości wyraża chęć otrzymania konkretnego przedmiotu, posiłku, napoju lub potrzebę skorzystania z toalety. Czytelnie, stanowczo, lecz w sposób akceptowalny społecznie komunikuje niezgodę, brak chęci do działania, zmęczenie lub dyskomfort sensoryczny, stosując ustalone sygnały lub gesty (np. kręcenie głową, odepchnięcie przedmiotu, znak AAC „nie chcę”). Dostosowuje zachowanie do konkretnej osoby i tematu rozmowy. Podtrzymuje dialog, reagując adekwatnie na wypowiedzi. Zadaje proste pytania w celu uzyskania informacji. Czeka na swoją kolej podczas wymiany komunikatów. Wypowiada się na różne tematy, posługując się prawidłowymi konstrukcjami gramatycznymi. Wyraża swoje opinie, wygłasza refleksje na temat treści utworu poetyckiego. Wypowiada swoje zdanie, stosując zwroty: „pytam”, „odpowiadam”, „informuję”, „proszę”. Pyta i odpowiada, potwierdza i zaprzecza, przyrzeka i obiecuje, poleca i prosi. Wypowiada się i uzupełnia wypowiedzi kolegów. Mówi do słuchaczy w różnych sytuacjach, rolach i kontaktach międzyludzkich (oficjalnych i nieoficjalnych).
		Mówienie	Używa języka adekwatnego do sytuacji społecznej. Dbą o kulturę słowa; stosuje formy grzecznościowe. Zna i stosuje zasady dobrego zachowania (takt, życzliwość, grzeczność) w szkole i poza szkołą. Jest miły, sympatyczny, życzliwy oraz otwarty wobec rówieśników i osób dorosłych. Zachowuje równowagę emocjonalną, jest zrównoważony, cierpliwy.
		Wypowiadanie się	Rozmawia i podtrzymuje rozmowę, zachowując odpowiedni dystans oraz dostosowując temat do zainteresowań własnych i rozmówcy. Kulturalnie rozpoczyna dialog, zadaje pytania podtrzymujące konwersację i w odpowiedni sposób ją kończy. Utrzymuje kontakt wzrokowy, wysłuchuje wypowiedzi innej osoby bez wchodzenia w słowo i czeka na sygnał (gest, słowo) oznaczający własną kolej. Wyraża własne zdanie, potrzeby, emocje i opinie na tematy dowolne oraz z góry określone. Formułuje zrozumiałe wypowiedzi w postaci pojedynczych wyrazów, równoważników zdań lub pełnych zdań. Udziela adekwatnych odpowiedzi na zadane pytania oraz samodzielnie inicjuje pytania w celu uzyskania informacji. Relacjonuje bieżące zdarzenia i przekazuje informacje o zaistniałych faktach.

POROZUMIEWANIE SIĘ			
Wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności zawarte w podstawie programowej	Dział	Podrozdział	Oczekiwane osiągnięcia ucznia
5. rozmawia z różnymi osobami w różnych sytuacjach, w różnych miejscach w dostępny dla siebie sposób, w tym z pomocą komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC), polskiego języka migowego (PJM);	Komunikacja wspomagająca i alternatywna	Mowa, systemy wspomagające i alternatywne (AAC) oraz polski język migowy (PJM)	Aдекватnie i systematycznie reaguje na własne imię (odwraca głowę, nawiązuje kontakt wzrokowy, przerywa czynność lub odpowiada wokalizacją). Rozumie i prawidłowo realizuje podstawowe polecenia werbalne (np. „stój”, „idź”, „usiądź”, „wstań”), wykazując przy tym orientację w schemacie własnego ciała oraz orientację przestrzenną. Aktywnie nawiązuje, podtrzymuje i kulturalnie kończy dialog z różnymi osobami, wykorzystując dostępne środki wyrazu (mowę czynną, wokalizację, wyrazistą mimikę, gest lub znaki graficzne). Patrzy na rozmówcę, słucha z uwagą, zachowuje odpowiednią postawę, dostosowuje się do wypowiedzi partnera i czeka na swoją kolej w rozmowie. Świadomie posługuje się przedmiotami naturalnymi (np. kubek, łyżka, odzież), aby jednoznacznie zasygnalizować bieżące potrzeby biologiczne, bytowe lub chęć podjęcia określonej aktywności. Sprawnie korzysta z komunikacji wspomagającej opartej na obrazie (zdjęcia, piktogramy, tablice wyboru i tematyczne) w celu wyrażania preferencji, dokonywania samodzielnych wyborów i opisywania rzeczywistości. Wykorzystuje urządzenia i technologie asystujące (komunikatory z nagraniem głosem, np. BIGmack, GoTalk) do przekazywania wiadomości, witania się czy czynnego udziału w lekcji. Zna i stosuje w naturalnych sytuacjach ustalone gesty (Makaton, wybrane znaki PJM) oraz dynamiczne oprogramowanie z symbolami graficznymi (np. aplikacja MOWik), budując skuteczny, wielomodalny system porozumiewania się. Rozwija rozumienie mowy i czytanych tekstów, sprawnie przetwarzając informacje i formułując zrozumiałe wypowiedzi z użyciem metod alternatywnych, co pozwala przekazać własne myśli i zapobiega frustracji.
6. przedstawia się, mówi o sobie i swoich planach, wyraża potrzeby, emocje i opinie, uzasadnia swoje zdanie, wyjaśnia zachowania i motywacje; opowiada o wydarzeniach z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości, stosując odpowiednie określenia czasu;	Budowanie tożsamości i planowanie	Autoprezentacja	Prezentuje się, podając swoje imię, nazwisko oraz wiek. Opowiada o sobie, chętnie dzieląc się informacjami na temat własnych zainteresowań i preferencji. Relacjonuje minione i bieżące wydarzenia z własnego życia, zachowując prosty ciąg chronologiczny oraz poprawnie używając podstawowych określeń czasu (np. „najpierw”, „potem”, „teraz”, „jutro”). Formułuje plany na najbliższą przyszłość (np. przerwa, obiad, powrót do domu) i aktywnie uczestniczy w rozmowach na ich temat. Rozpoznaje i komunikuje własne stany emocjonalne oraz bieżące potrzeby w sposób jasny i zrozumiały dla otoczenia. Wyraża osobiste opinie na dany temat oraz podejmuje próby ich prostego uzasadniania podczas codziennych dyskusji.
7. przekazuje informacje, formułuje instrukcje, komentuje, żartuje, mówi komplementy, prosi o pomoc, stosuje formy grzecznościowe, informuje o sytuacjach niebezpiecznych i przekraczających jego granice;	Rozwój umiejętności komunikacyjnych i społecznych	Komunikacja społeczna i budowanie relacji	Aktywnie uczestniczy w rozmowach, na bieżąco komentując wydarzenia i codzienne sytuacje, w których bierze bezpośredni udział. Wypowiada się na temat otaczającej rzeczywistości, własnych zainteresowań, literatury oraz innych dostępnych tekstów kultury. Włącza się do grupowych dyskusji, przestrzegając ustalonych zasad komunikacji (m.in. czekanie na swoją kolej, nieprzerywanie innym). Konsekwentnie stosuje podstawowe formy i zwroty grzecznościowe („proszę”, „dziękuję”, „przepraszam”). Dostrzega starania innych i potrafi samodzielnie sformułować adekwatny komplement. Asertywnie komunikuje własne granice i potrzeby, używając jasnych zwrotów odmownych (np. „nie lubię”, „nie potrafię”, „nie chcę”). Samodzielnie prosi o pomoc w trudnych sytuacjach oraz wykazuje się odpowiedzialnością, informując osoby dorosłe o zauważonym niebezpieczeństwie. Używa żartów i poczucia humoru w sposób w pełni adekwatny do zaistniałego kontekstu sytuacyjnego. Podejmuje celowe próby analizy i oceny wypowiedzi – zarówno własnych, jak i innych osób.
8. używa technologii asystującej w celu wsparcia komunikacji, programów notujących oraz narzędzi komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC);	Wykorzystanie technologii asystującej i komunikacji alternatywnej (AAC)	Programy notujące oraz narzędzia komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC)	Używa dostępnej technologii asystującej (dedykowane aplikacje, programy komputerowe, tablety) do skutecznej komunikacji oraz zapisu własnych myśli. Korzysta z adekwatnych systemów AAC (np. system PECS, spersonalizowane tablice komunikacyjne) oraz różnorodnych symboli i obrazków ułatwiających codzienne porozumiewanie się. Zapisuje i gromadzi informacje za pomocą nowoczesnych, dostosowanych do swoich możliwości narzędzi cyfrowych. Aktywnie bierze udział w wydarzeniach klasowych, apelach i uroczystościach szkolnych, z powodzeniem wykorzystując urządzenia głosowe – począwszy od prostych komunikatorów, a skończywszy na zaawansowanych urządzeniach wysokiej technologii (high-tech).

POROZUMIEWANIE SIĘ			
Wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności zawarte w podstawie programowej	Dział	Podrozdział	Oczekiwane osiągnięcia ucznia
9. przepisuje i zapisuje litery, słowa, zdania oraz krótkie teksty – po śladzie, ze słuchu i z pamięci;	Przygotowanie do nauki pisania	Ćwiczenia manualne i grafomotoryczne	Wykonuje wybrane ćwiczenia manualne i grafomotoryczne. Wykonuje ćwiczenia sprawności manualnej (rozdzielanie napięcia mięśniowego rąk, usprawnianie palców, wyrabianie płynności i precyzji ruchów ręki za pomocą ćwiczeń graficznych). Dokształca sprawność ręki w ćwiczeniach typu lepienie, malowanie, wycinanie, konstruowanie z klocków.
	Pisanie	Nauka pisania liter, sylab	Samodzielnie odtwarza kształt poszczególnych liter. Odwzorowuje i pisze litery z wykorzystaniem komputera.
		Pisanie	Stara się właściwie rozmieszczać tekst na stronie zeszytu. Zachowuje prawidłowe odstępy między literami, wyrazami. Pisze: kształtnie, czytelnie, starannie i estetycznie. Utrzymuje pismo w liniaturze. Stosuje prawidłowe połączenia liter, równomierne położenie i jednolite pochylenie pisma. Zachowuje poprawny kierunek pisania.
		Pisanie i przepisywanie, odwzorowywanie tekstów	Przepisuje wyrazy i zdania z tablicy lub z przygotowanego wzoru na kartce, dbając o estetykę zapisu oraz właściwe utrzymanie się w liniaturze. Pisze czytelnie i kształtnie, zwracając uwagę na zachowanie odpowiednich proporcji oraz właściwych odstępów między literami i wyrazami. Pisze z pamięci własne dane osobowe oraz krótkie, uprzednio szczegółowo omówione i utrwalone teksty. Zapisuje ze słuchu pojedyncze litery, znane wyrazy oraz proste zdania, wykazując się dużą starannością. Samodzielnie formułuje i zapisuje krótkie, proste treści adekwatne do swoich możliwości. Odwzorowuje i przepisuje teksty na klawiaturze komputera, wykorzystując dostępne technologie i edytory tekstu do wspomagania ćwiczeń pisarskich.
10. używa umiejętności pisania w codziennych sytuacjach, w tym podpisuje się, sporządza notatkę, opracowuje proste teksty użytkowe. Posługuje się pismem jako narzędziem komunikacji;	Formy wypowiedzi pisemnej	Informacje: przepis i ogłoszenie	Rozumie pojęcie przepisu. Posługuje się skrótami wyrazowymi. Zapisuje i redaguje przepis na wybraną potrawę według podanego planu. Układa zwięzłą i jednoznaczną treść komunikatu (ogłoszenie).
		Kartka okolicznościowa	Stosuje znany wzór np. schemat kartki okolicznościowej przy tworzeniu prostych tekstów.
		List	Rozumie pojęcia listu, nadawcy i odbiorcy. Zna i stosuje zasady dotyczące kompozycji listu. Rozróżnia nadawcę i adresata. Układa krótki list do kolegi, koleżanki. Stosuje zwroty grzecznościowe. Adresuje list lub kartkę pocztową. Wykorzystuje skróty wyrazowe stosowane w korespondencji.
		Życzenia	Zna pojęcia życzeń i gratulacji. Redaguje krótkie życzenia skierowane do kolegi lub koleżanki. Pisze życzenia okolicznościowe.
		Zaproszenie	Rozumie pojęcie zaproszenia. Stosuje znany wzór, np. schemat zaproszenia, przy redagowaniu prostych tekstów. Przepisuje zaproszenie (stosuje prawidłowy układ graficzny).
		Notatka	Sporządza krótką notatkę, np. jedno zdanie lub kilka słów.
11. odczytuje litery, pojedyncze wyrazy, zdania; odczytuje w różnych sytuacjach życiowych dane oraz proste teksty użytkowe, w tym teksty w języku prostym i teksty łatwe do czytania i rozumienia (ETR);	Czytanie	Czytanie wyrazów, zdań	Odczytuje numer telefonu, cenę na etykiecie, godzinę odjazdu pociągu lub autobusu na rozkładzie. Odczytuje proste teksty użytkowe – np. zaproszenie, zawiadomienie, kartkę z życzeniami, listę zakupów. Korzysta z tekstów łatwych do czytania (ETR) i pisanych językiem prostym. Rozpoznaje strukturę tekstu i wskazuje w nim kluczowe informacje.
		Techniki czytania	Czyta: pojedyncze sylaby, wyrazy w okienku. Czyta: teksty z częściową przesłoną. Czyta zdania krótkie i długie. Czyta poprawnie i płynnie wyuczone wcześniej teksty. Czyta powoli i poprawnie. Czyta krótkie teksty. Czyta fragmenty, urywki tekstów wcześniej przygotowanych w domu. Czyta sposobem kombinowanym: sylabami lub wyrazami, z syntezą i bez syntezy fonemowej. Czyta: poprawnie, płynnie, rytmicznie. Czyta z podziałem na role.

POROZUMIEWANIE SIĘ

Wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności zawarte w podstawie programowej	Dział	Podrozdział	Oczekiwane osiągnięcia ucznia
12. wypowiada się na temat wysłuchanego tekstu, w tym krótkich tekstów literackich, tekstów piosenek i tekstów użytkowych; rozpoznaje głównych bohaterów bajek, baśni i legend, wskazuje charakterystyczne elementy utworu oraz porządkuje wydarzenia według kolejności, odróżnia postacie pozytywne i negatywne.	Opracowywanie tekstów i analiza utworów literackich	Praca z utworem literackim	Rozpoznaje i wyodrębnia postacie pierwszo- i drugoplanowe. Trafnie odróżnia bohaterów pozytywnych od negatywnych oraz wyraża własne zdanie na ich temat. Określa czas i miejsce akcji w słuchanym lub czytanim utworze. Rozumie i wyodrębnia związki przyczynowo-skutkowe w opowiadaniach, bajkach i legendach. Porządkuje wydarzenia z tekstu zgodnie z ich właściwą kolejnością. Nadaje tytuły ilustracjom oraz historyjkom obrazkowym powiązanym z tekstem, a także potrafi połączyć treść tekstu z odpowiednimi ilustracjami. Sprawnie wyszukuje w tekście fragmenty na określony temat. Rozpoznaje i określa nastrój czytanego utworu. Opowiada treść utworów literackich lub historyjek obrazkowych (samodzielnie lub korzystając z pytań pomocniczych nauczyciela).